

Рецензія
доктора економічних наук, професора
Хандій Олени Олексіївни
на дисертаційну роботу
Віталія Сергійовича Севост'янова
на тему "Зміцнення потенціалу системи економічної безпеки
підприємства", подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 073 Менеджмент

Актуальність теми наукового дослідження. Діяльність підприємств у сучасних умовах господарювання відбувається в середовищі підвищеної невизначеності та зростаючої кількості внутрішніх і зовнішніх загроз, що безпосередньо впливають на їхню фінансово-економічну стійкість і здатність до довгострокового розвитку. Макроекономічні дисбаланси, трансформація ринкових механізмів, інституційні обмеження, посилення конкурентного тиску, а також воєнні ризики й кризові явища суттєво ускладнюють процес прийняття управлінських рішень та підвищують вимоги до системи економічної безпеки підприємства. За таких умов ключового значення набуває не лише реагування на окремі загрози, а насамперед формування та цілеспрямоване зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства, який визначає його спроможність своєчасно ідентифікувати ризики, адаптуватися до змін зовнішнього середовища та мінімізувати негативні наслідки їхнього впливу.

Незважаючи на наявність окремих теоретичних напрацювань, сучасна наукова думка демонструє відсутність цілісного та уніфікованого підходу до визначення сутності, структури й механізмів зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства, а також методичного забезпечення його комплексного оцінювання з урахуванням динамічних змін зовнішнього і внутрішнього середовища. Це зумовлює фрагментарність практичних рішень та обмежує можливості ефективного впровадження інструментів економічної безпеки в управлінську діяльність підприємств.

Таким чином, обрана тема дисертаційного дослідження є надзвичайно актуальною, оскільки спрямована на вирішення теоретико-методичних та прикладних завдань, пов'язаних із зміцненням потенціалу системи економічної безпеки підприємства в сучасних умовах. Результати дослідження мають високий потенціал практичного застосування в контексті розвитку теоретичних підходів до формування, структурування та оцінювання потенціалу системи економічної безпеки, а також розроблення дієвих механізмів його зміцнення з урахуванням галузевої специфіки та сучасних умов функціонування підприємств.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Київ). При виконанні теми «Оцінка та розвиток економічного потенціалу Закарпатської області: проблеми, можливості та стратегічні напрями розвитку»

(номер державної реєстрації 0124U003892, 2024–2025 рр.) автором обґрунтовано склад, роль та місце потенціалу системи економічної безпеки підприємства як складової економічного потенціалу області, а також розроблено принципові засади зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства як чиннику посилення економічного потенціалу області. Під час виконання теми №І-02-25 (замовник ТОВ «Миронівський продукт», виконавець – Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля) сформовано пропозиції щодо оцінювання потенціалу системи економічної безпеки підприємства, а також розроблено підходи та напрями зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації. Результати аналізу дисертаційної роботи дозволяють стверджувати, що дослідження визначеної дисертантом проблеми є системним, цілісним і комплексним.

Автором розроблено модель оцінювання потенціалу системи економічної безпеки підприємства на основі часткових оцінок кожного із складників такого потенціалу та формування інтегральної оцінки у скалярній та кортежній формі, що доповнюється моделлю оцінювання достатності такого потенціалу на основі зіставлення його оцінки та сукупної оцінки впливу загроз на підприємство, яку з використанням побудованої адитивно-мультиплікативної моделі розраховано на підставі вагомості кожної з виділених загроз, оцінки її прояву та міри її впливу на підприємство. Це досягнення дозволяє на підставі отриманих часткових оцінок окремих складників потенціалу системи економічної безпеки підприємства розраховувати оцінки такого потенціалу та його достатності та представити результати оцінювання у скалярній та кортежній формі.

В роботі удосконалено принципові засади зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства, які, на відміну від інших, передбачають конкретизацію постулатів зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства, висвітлення закономірностей зміцнення такого потенціалу, визначення та розкриття змісту принципів такого зміцнення, висвітлення типових помилок під час зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства, аналіз наслідків таких помилок та формування пропозицій щодо їхнього уникнення, формування пропозицій щодо організації роботи команди із зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства, а також розроблення окремих видів підтримки для зміцнення такого потенціалу. Це дозволило сформувати необхідний теоретичний та інструментальний фундамент зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства.

Безумовне наукове досягнення – це удосконалені автором підходи та напрями зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства. На основі виокремлення сукупності відповідних підходів розкрито їхню ключову ідею, призначення та змістовні характеристики, а також визначено умови доцільності застосування кожного з них. За рахунок поєднання рівня потенціалу системи економічної безпеки підприємства з оцінкою впливу загроз обґрунтовано пропозиції щодо вибору найбільш релевантного підходу та

досліджено можливості переходів між окремими підходами. Розроблення типових напрямів зміцнення потенціалу для підприємств різних типів за Х. Фрізевінкелем і конкретизація напрямів реагування на загрози, пов'язані з веденням воєнних дій проти України, дозволили сформувати цілісний інструментарій зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства.

Автором в роботі удосконалено засади посилення можливостей підприємства як складника потенціалу його системи економічної безпеки, які, на відміну від інших, передбачають вибір нематеріальних можливостей для подальшого посилення, розроблення підходу до посилення можливостей у складі потенціалу системи економічної безпеки підприємства на основі сукупності запропонованих компонентів – організаційної поведінки, комунікацій, тренування персоналу, сценаріїв дій, резервування та диверсифікації – та висвітлення їхнього впливу на зміцнення відповідного потенціалу, дослідження взаємозв'язків між такими компонентами, а також містять аналіз умов втілення запропонованого підходу, його переваг та обмежень, що сприяє посиленню можливостей підприємства за умов дефіциту наявних ресурсів.

В дисертаційному дослідженні В.С. Севост'янова отримали подальшого розвитку засади оцінювання потенціалу системи економічної безпеки підприємства. На основі структуризації таких засад обґрунтовано специфіку потенціалу системи економічної безпеки як самостійного об'єкта оцінювання. За рахунок конкретизації вимог до процесу оцінювання, ідентифікації користувачів його результатів та визначення напрямів їх практичного застосування сформовано логічно узгоджену систему оцінювання. Формалізація принципів і обмежень, а також систематизація інструментів оцінювання створили підґрунтя для розроблення моделі оцінювання потенціалу системи економічної безпеки підприємства.

В роботі розвинено понятійні засади безпекології мікрорівня шляхом поглиблення трактування економічної безпеки підприємства. На основі систематизації родових понять безпеки конкретизовано місце економічної безпеки підприємства та розкрито зміст і особливості прояву її видів щодо різних об'єктів. За рахунок узагальнення об'єктів економічної безпеки та аналізу ієрархічних взаємозв'язків між ними сформовано цілісне уявлення про багаторівневу природу безпеки. Подальша конкретизація системи економічної безпеки підприємства через виокремлення її ключових складників, аналіз можливих варіантів її статусу в межах підприємства та уточнення онтологічних і необхідних властивостей дозволило всебічно розкрити природу такої системи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, опублікованих працях. Викладені положення засвідчують належний рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у дисертаційній роботі В. С. Севост'янова. Одержані результати відзначаються логічною послідовністю, внутрішньою узгодженістю та чіткою орієнтацією на реалізацію

мети дослідження. Запропоновану наукову новизну доцільно вважати доведеною й достатньо аргументованою.

Методологічною основою роботи є сукупність способів і принципів наукового пізнання, загальних та спеціальних методів і прийомів. Теоретичною основою дослідження послуговували положення сучасної безпекології макро- та мікрорівня, наукові роботи вітчизняних та зарубіжних учених з питань потенціалу підприємства.

Результати дисертаційного дослідження оприлюднювалися на науково-практичних конференціях, зокрема були представлені на 2 міжнародних конференціях: «Менеджмент XXI століття : глобалізаційні виклики» (м. Полтава, 2025 р.); «Актуальні проблеми економіки, фінансів, управління та права в сучасних умовах» (м. Житомир, 2025 р.).

Отримані результати досліджень висвітлювалися та обговорювалися на I всеукраїнській науково-практичній конференції: «Цілі сталого розвитку: проблеми і можливості досягнення в Україні та світі» (м. Київ, 2025 р.).

Викладені положення засвідчують належний рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у дисертаційній роботі В.С. Севост'янова. Одержані результати відзначаються логічною послідовністю, внутрішньою узгодженістю та чіткою орієнтацією на реалізацію мети дослідження. Запропоновану наукову новизну доцільно вважати доведеною й достатньо аргументованою.

Значення для науки і практики отриманих результатів. Обґрунтовані у дисертаційній роботі Севост'янова В.С. положення дозволяють розв'язувати актуальне наукове завдання з розвитку теоретичних засад, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства.

Результати дисертаційної роботи використано у практичній діяльності ТОВ «Вітряний парк «Лиманський», ТОВ «FBI Service», ТОВ «Френдлі Вінд Технологі».

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Зміст роботи є логічним, послідовним і завершеним, наукові положення і висновки — обґрунтованими і достовірними. У вступі до роботи визначені мета, завдання, предмет, об'єкт, конкретизовано методологічний апарат дослідження, що узгоджені зі структурою та висновками роботи. Висновки є вмотивованими, ґрунтуються на результатах, викладених послідовно в трьох розділах дисертаційної роботи. Означене засвідчує той факт, що мета дослідження досягнута.

Дисертація Севост'янова В.С. є завершеною науковою працею.

Відсутність порушень принципів академічної доброчесності. Проведений аналіз змісту дисертаційної роботи та дев'яти наукових праць автора, опублікованих у відкритому доступі, свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності під час їх підготовки. У процесі використання ідей, підходів, наукових методів і результатів досліджень інших

учених, а також при залученні статистичних та аналітичних матеріалів, автором коректно здійснено посилання на відповідні джерела, що відображено у списку використаних джерел. У наукових публікаціях, виконаних у співавторстві, чітко окреслено особистий внесок здобувача, а в тексті дисертації використано виключно власні наукові ідеї та пропозиції дисертанта.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, доцільно висловити окремі зауваження і побажання:

1. Незрозуміло, чому серед видів безпеки (рис. 1.1, параграф 1.1) не розглянуто фізичну безпеку у вигляді збереження цілісності та функціональності певних активів, адже фізична безпека є важливою і для окремого підприємства (фізичне збереження всіх активів у безпеці, недопущення їхнього неуваження або викрадення), і для міста, і для держави в цілому.

2. Незрозуміло, навіщо у складі матеріальних ресурсів як складнику потенціалу системи економічної безпеки підприємства (рис. 1.14, параграф 1.3) окремо виділено як самотійні елементи устаткування та обладнання, адже такі складники є близькими за призначенням, фактично є складовими основних засобів підприємства тощо.

3. У складі засад оцінювання потенціалу системи економічної безпеки підприємства (рис. 2.1, параграф 2.1) виділено обмеження та припущення. Авторський погляд щодо виділення таких елементів зауважень не викликає, але все ж таки це два самотійні незалежні елементи засад оцінювання. Тому у складі засад оцінювання їх було б доцільно розглядати окремо кожен, а не поєднувати у межах одного елементу.

4. Традиційним поглядом на зміст будь-яких управлінських дій є оцінювання їхньої економічної доцільності у вигляді зіставлення необхідних витрат та очікуваних економічних результатів. Тому було б доцільно у роботі приділити увагу такому питанню, зокрема щодо оцінювання економічної доцільності та ефективності заходів щодо зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства, у тому числі розрахунку необхідних витрат для зміцнення такого потенціалу та очікуваних економічних результатів.

5. Пропозиції щодо видів підтримки у зміцненні потенціалу системи економічної безпеки підприємства зауважень не викликають. Логічно погодитися, що для зміцнення відповідного потенціалу необхідними є і консультаційна, і інформаційна, і фінансова, й інші виділені види відповідної підтримки. Водночас за текстом роботи відсутні коментарі, хто саме має таку підтримку забезпечувати.

Незважаючи на наявність дискусійних положень, вони не знижують загального позитивного враження від роботи.

Повнота викладення матеріалу дисертації в наукових публікаціях. Основні результати дослідження опубліковані в 9 наукових працях, серед яких 6 статей – у наукових фахових виданнях, 3 публікації – у матеріалах наукових конференцій. Аналіз наукових робіт здобувача свідчить, що представлені роботи повною мірою відображають основні положення та висновки дослідження.

Висновок про відповідність кваліфікаційної наукової праці чинним вимогам. Дисертація Севост'янова В.С. є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке має теоретичне і практичне значення.

Результати дисертаційного дослідження засвідчили успішність вирішення поставлених завдань, основні положення дисертації мають наукову новизну і пройшли достатню апробацію. Зміст роботи повністю відповідає спеціальності 073 – Менеджмент. Викладене вище дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Севост'янова Віталія Сергійовича на тему «Зміцнення потенціалу системи економічної безпеки підприємства» відповідає вимогам пунктів пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та основним положенням «Вимог до оформлення дисертації» (затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40), а її автор Севост'янов Віталій Сергійович заслуговує на присудження за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – Менеджмент.

Рецензент,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри публічного
управління, менеджменту та
маркетингу Східноукраїнського
національного університету імені
Володимира Даля
Міністерства освіти і науки України
(м. Київ)

Олена ХАПІДІЙ

Підпис завідувача кафедри
публічного управління, менеджменту
та маркетингу
д.е.н., професора Халіпій О.О.
ЗАСВІДЧУЮ:
Начальник відділу кадрів

Ольга КУРТОВА